

Op:Code

Open Code for Hate-free Communication

Współfinansowane z Programu Praw, Równości i Obywatelstwa Unii Europejskiej (2014-2020)

Monitorowanie i zgłaszanie nielegalnej mowy nienawiści

Raport z monitoringu – trzecie ćwiczenie

digiQ

Treść tego raportu prezentuje poglądy autorów, za które ponoszą oni wyłączną odpowiedzialność.
Komisja Europejska nie ponosi żadnej odpowiedzialności za dalsze wykorzystanie informacji zawartych w raporcie.

Metodologia

Między 16 listopada 2020 a 10 stycznia 2021 roku partnerzy OpCode we współpracy z siecią INACH (International Network Against Cyber Hate) przeprowadzili trzecią z serii ćwiczeń dotyczących monitorowania i raportowania nielegalnej mowy nienawiści w mediach społecznościowych.

Celem tego projektu jest weryfikacja przestrzegania Kodeksu Postępowania przez media społecznościowe w okresach, w których firmy IT nie są badane poprzez oficjalne Ćwiczenia Monitoringu prowadzone przez Komisję Europejską.

W tym ćwiczeniu partnerzy stosowali tę samą metodologię monitorowania i raportowania, która wykorzystywana jest przez Komisję Europejską.

Partnerzy projektu OpCode: ActiveWatch (Rumunia, partner wiodący), DigiQ (Słowacja), Eesti Inimõiguste Keskus (Estonia), Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ” (Polska) i Movimiento Contra la Intolerancia (Hiszpania).

Wnioski – responsywność

▶ Prawie 56% wysłanych zgłoszeń pozostało bez odpowiedzi ze strony platform społecznościowych (149 z 267 zgłoszeń).

▶ Większość zgłoszeń wysłanych przez zespoły z Estonii, Polski i Hiszpanii pozostało bez odpowiedzi ze strony platform.

▶ Wszystkie 47 zgłoszeń wysłanych przez zespół z Hiszpanii zostało zignorowanych przez platformy społecznościowe.

Zgłoszenia ogółem

Facebook - 176

Twitter - 55

YouTube - 30

Instagram - 6

Brak odpowiedzi

Facebook - 66

Twitter - 49

YouTube - 30

Instagram - 4

Ogółem zgłoszono **267** nielegalnych treści:

Estonia – 50 zgłoszeń

Polska – 50 zgłoszeń

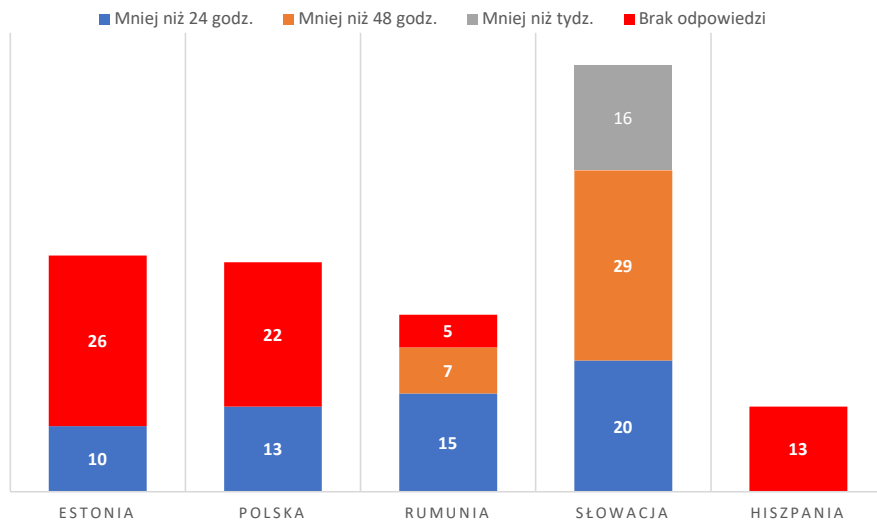
Rumunia – 50 zgłoszeń

Słowacja – 70 zgłoszeń

Hiszpania – 47 zgłoszeń

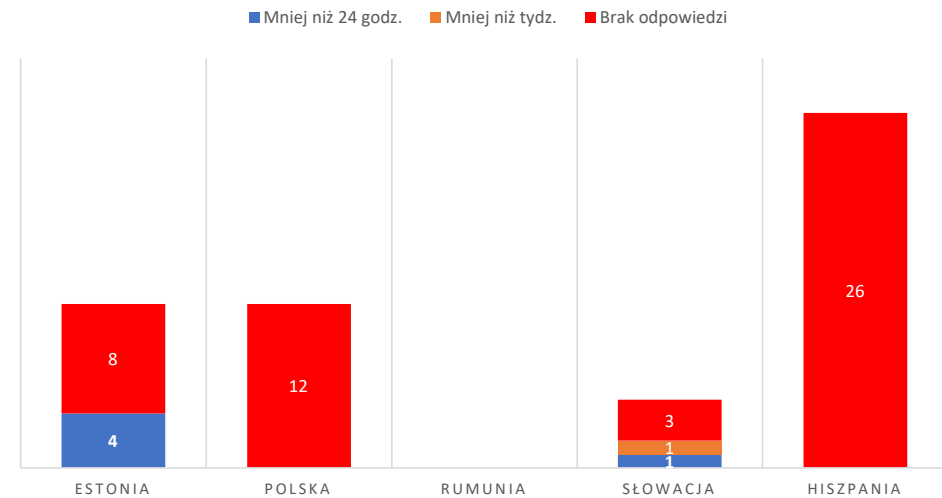
Wnioski – responsywność

FACEBOOK - RESPANSYWNÓĆ

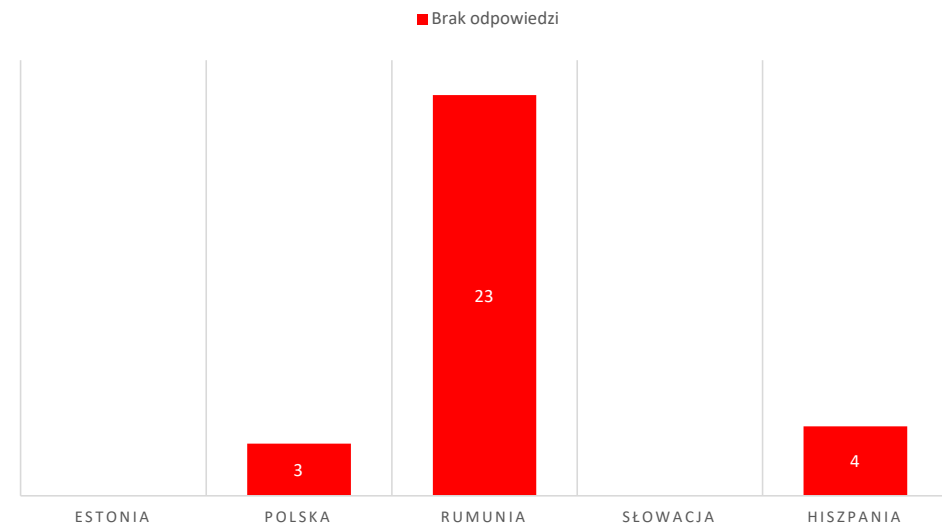

✓ Pomimo znaczącego spadku responsywności wśród wszystkich platform społecznościowych, Facebook wyróżniał się liczbą odpowiedzi w przedziałach 24-48 godz.

TWITTER - RESPANSYWNÓĆ

YOUTUBE - RESPANSYWNÓĆ

Wnioski – stopień usuwania treści

▶ Jedynie 52 treści ogółem zostały usunięte przez platformy społecznościowe w wyniku pierwszej tury zgłoszeń.

▶ Początkowo globalny stopień usuwania wyniósł **19%**.

✓ 50 spośród usuniętych treści zostało zidentyfikowanych na Facebooku, natomiast 2 na Twitterze.

Wnioski - eskalacja

▶ Z powodu nieusunięcia treści lub braku reakcji ze strony platform zespoły z Rumunii i Słowacji, wykorzystując swój status zaufanego partnera, podjęły eskalację lub odwołały się od niesatysfakcjonujących decyzji Facebooka.

▶ Podczas eskalacji 45 treści zostało ponownie przesłanych do zespołu moderującego Facebooka (12 przez zespół z Rumunii i 33 przez zespół ze Słowacji).

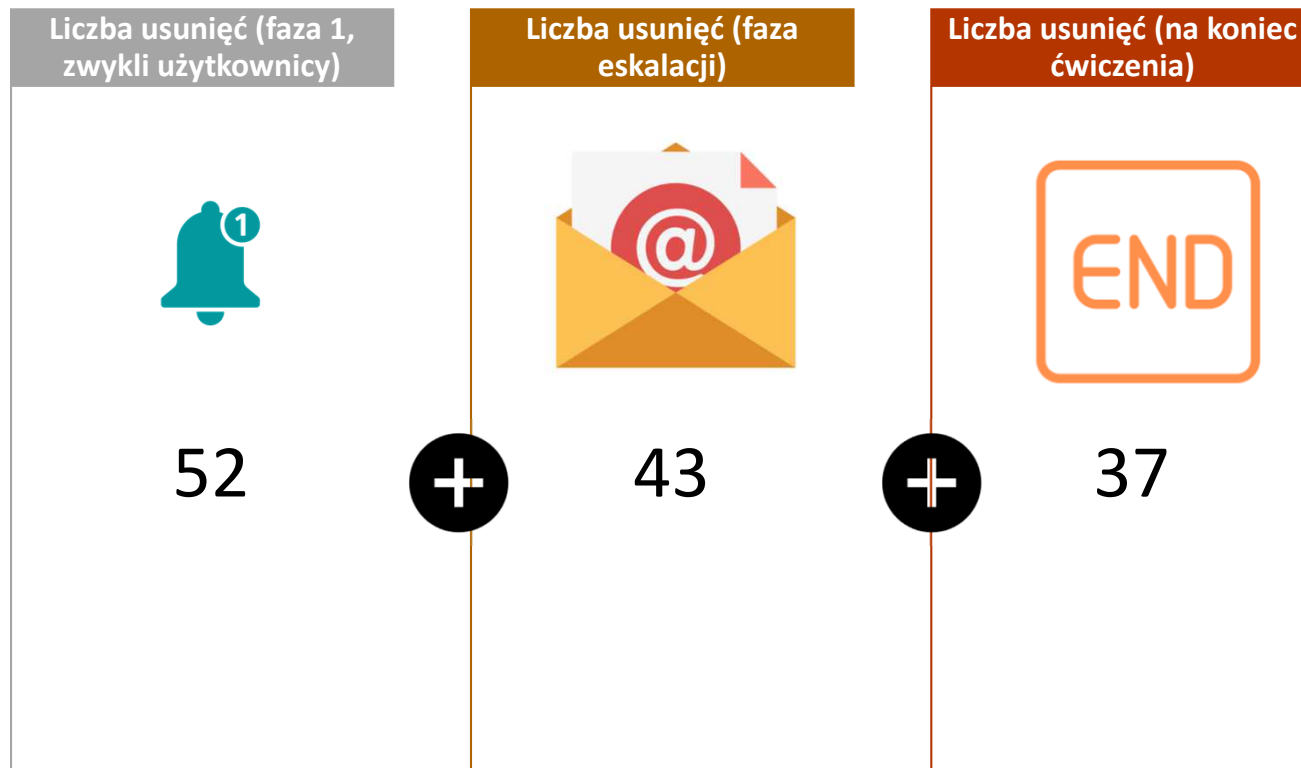
✓ Po zakończeniu procedury eskalacji 43 z 45 eskalowanych treści zostało usuniętych.

✓ W wyniku powyższych działań stopień usuwalności wzrósł z 52 do 97 przypadków (stopień usuwalności – 36%).

✓ Na koniec ćwiczenia monitoringowego dodatkowe 37 treści zostało usuniętych, jednakże zgłaszający nie zostali o tym fakcie poinformowani.

Wnioski – usunięte treści

▶ Na koniec ćwiczenia monitoringowego stopień usuwalności wyniósł jedynie 51% (usunięto 132 treści z 267 zgłoszonych).

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

▶ Treści antyromskie, antysemitckie, homofobiczne oraz transfobiczne były powszechne wśród przypadków nielegalnej mowy nienawiści zgłoszonych platformom społecznościowym.

Podstawa zgłaszanych nielegalnych treści	Estonia	Polska	Rumunia	Słowacja	Hiszpania
Nienawiść wobec Romów			27	34	1
Antysemityzm (w tym negowanie Holokaustu oraz rewizjonizm)	2	44			11
Nienawiść ze względu na orientację seksualną	17	6	22		
Nienawiść w stosunku do uchodźców	7			34	
Nienawiść w stosunku do muzułmanów	5				13
Ksenofobia	5			1	12
Nienawiść ze względu na pochodzenie	8				
Nienawiść ze względu na płeć/tożsamość płciową	3				3
Gloryfikacja nazizmu lub faszyzmu					3
Nienawiść ze względu na pochodzenie etniczne	3				
Inne				1	1
Ksenofobia, nienawiść w stosunku do muzułmanów					2
Nienawiść ze względu na kolor skóry			1		
Ksenofobia, nienawiść do uchodźców					1

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

W Estonii większość komentarzy nacechowanych nienawiścią była wymierzona w społeczność LGBT+ oraz osoby, które nie pochodzą z Estonii.

Większość nienawistnych treści zidentyfikowano na Facebooku.

Estonia	Facebook	Instagram	Twitter
Nienawiść ze względu na orientację seksualną	7	1	9
Nienawiść ze względu na pochodzenie	6		2
Nienawiść w stosunku do uchodźców	7		
Nienawiść w stosunku do muzułmanów	5		
Ksenofobia	5		
Nienawiść ze względu na płeć/tożsamość płciową	2		1
Nienawiść ze względu na przynależność etniczną	3		
Antysemityzm (w tym negowanie Holokaustu oraz rewizjonizm)	1	1	

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

W Polsce nienawistne komentarze w mediach społecznościowych miały w przeważającej mierze charakter antysemicki.

Większość spośród nich zidentyfikowano na Facebooku.

Polska	Facebook	Twitter	YouTube
Antysemityzm (w tym negowanie Holokaustu oraz rewizjonizm)	30	11	3
Nienawiść ze względu na orientację seksualną	5	1	

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

W Rumunii antyromskie oraz homofobiczne/transfobiczne treści zostały po równo zidentyfikowane i zgłoszone na Facebooku oraz YouTube.

Rumunia	Facebook	YouTube
Nienawiść wobec Romów	17	10
Nienawiść ze względu na orientację seksualną	9	13
Nienawiść ze względu na kolor skóry	1	

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

Na Słowacji większość nienawistnych komentarzy była wymierzona w społeczność romską oraz uchodźców.

Słowacja	Facebook	Twitter
Nienawiść do uchodźców	34	
Nienawiść wobec Romów	30	4
Inne	1	
Ksenofobia		1

Podstawy zgłaszanych nielegalnych treści

W Hiszpanii większość nienawistnych komentarzy miała charakter ksenofobiczny, islamofobiczny, a także antysemicki.

Większość spośród nich zidentyfikowano i zgłoszono na Twitterze.

Hiszpania	Facebook	Instagram	Twitter	YouTube
Nienawiść w stosunku do muzułmanów		2	11	
Ksenofobia	6		5	1
Antysemityzm (w tym negowanie Holokaustu oraz rewizjonizm)	1	2	5	3
Nienawiść ze względu na orientację seksualną	1		2	
Gloryfikacja nazizmu lub faszyzmu	2		1	
Ksenofobia, nienawiść w stosunku do muzułmanów	1		1	
Nienawiść wobec Romów			1	
Inne	1			
Ksenofobia, nienawiść do uchodźców	1			

Typologia nielegalnych treści

▶ Prawie 48% zgłoszonych treści zawierało wyraźne nawoływanie do zabijania i aktów przemocy wobec określonych grup, które były przedmiotem nienawistnych komentarzy.

▶ Pozostałe 43% zgłoszonych treści zawierało obraźliwe i zniesławiające określenia skierowane przeciwko wybranym grupom.

Typologia nielegalnych treści	Estonia	Polska	Rumunia	Słowacja	Hiszpania
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	23	5	33	38	5
używanie poniżających, zniesławiających słów / wyrażen w celu nazwania określonych grup społecznych / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup		45	2	32	11
nawoływanie do aktów przemocy wobec określonych grup / osób należących do tych grup lub postrzeganych jako należące do tych grup	15		10		
wyrażanie obraźliwych, uogólniających stwierdzeń na temat określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	4				11
aprobowanie / gloryfikowanie, negowanie lub rażące trywializowanie wydarzeń historycznych dotyczących pewnych grup	1		2		10
nawoływanie do ograniczenia praw lub dyskryminacji konkretnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	7		1		5
rozpowszechnianie poniżających, zniesławiających zdjęć / obrazów odnoszących się do określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup			2		5

Typologia nielegalnych treści

W Estonii ponad połowa zgłoszonych treści (38 z 50) to wezwania do zabijania i aktów przemocy wobec określonych grup.

ESTONIA	Facebook	Instagram	Twitter
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	13	2	8
nawoływanie do aktów przemocy wobec określonych grup / osób należących do tych grup lub postrzeganych jako należące do tych grup	14		1
nawoływanie do ograniczenia praw lub dyskryminacji konkretnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	5		2
wyrażanie obraźliwych, uogólniających stwierdzeń na temat określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	3		1
aprobowanie / gloryfikowanie, negowanie lub rażące trywializowanie wydarzeń historycznych dotyczących pewnych grup	1		

Typologia nielegalnych treści

W Polsce większość zgłoszonych treści to poniżająca i dehumanizująca mowa nienawiści używana przeciwko różnym grupom i mniejszościom.

POLSKA	Facebook	Twitter	YouTube
używanie poniżających, zniechęcających słów / wyrażeń w celu nazwania określonych grup społecznych / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	30	12	3
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	5		

Typologia nielegalnych treści

W Rumunii większość nienawistnych treści stanowiło nawoływanie do zabijania i aktów przemocy wobec wybranych grup.

RUMUNIA	Facebook	YouTube
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	18	15
nawoływanie do aktów przemocy wobec określonych grup / osób należących do tych grup lub postrzeganych jako należące do tych grup	7	3
aprobowanie / gloryfikowanie, negowanie lub rażące trywializowanie wydarzeń historycznych dotyczących pewnych grup	1	1
rozpowszechnianie poniżających, znieistawiających zdjęć / obrazów odnoszących się do określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup		2
używanie poniżających, znieistawiających słów / wyrażeń w celu nazwania określonych grup społecznych / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup		2
nawoływanie do ograniczenia praw lub dyskryminacji konkretnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	1	

Typologia nielegalnych treści

Na Słowacji ponad 50% zgłoszonych nielegalnych treści stanowiły brutalne wezwania do zabijania i unicestwienia pewnych grup, a także jawnie poniżające i zniechęcające wypowiedzi skierowane przeciwko niektórym grupom lub osobom.

SŁOWACJA	Facebook	Twitter
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	38	
używanie poniżających, zniechęcających słów / wyrażeń w celu nazwania określonych grup społecznych / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	27	5

Typologia nielegalnych treści

W Hiszpanii większość nienawistnych treści była stereotypowa i zawierała poniżające i zniechęcające uwagi pod adresem określonych grup lub osób. W nienawistnych komentarzach również trywializowano lub gloryfikowano dramatyczne wydarzenia historyczne.

HISZPANIA	Facebook	Instagram	Twitter	YouTube
wyrażanie obraźliwych, uogólniających stwierdzeń na temat określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	7		4	
używanie poniżających, zniechęcających słów / wyrażen w celu nazwania określonych grup społecznych / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	2	1	8	
aprobowanie / gloryfikowanie, negowanie lub rażące trywializowanie wydarzeń historycznych dotyczących pewnych grup	3	1	4	2
nawoływanie do ograniczenia praw lub dyskryminacji konkretnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup	1		4	
nawoływanie do zabijania / unicestwienia pewnych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup			4	1
rozpowszechnianie poniżających, zniechęcających zdjęć / obrazów odnoszących się do określonych grup / osób należących lub postrzeganych jako należące do tych grup		2	2	1

7

Specyficzne wyzwania krajowe

ESTONIA // Zasadniczo niemożliwe było znalezienie treści, które mogłyby przekroczyć konieczny próg, aby podpaść pod estoński Kodeks karny za nawoływanie do nienawiści, ponieważ te przepisy mówią o bezpośrednim zagrożeniu czyjegoś życia, zdrowia bądź utraty własności. Co się jednak tyczy stopnia responsywności ze strony platform mediów społecznościowych, Facebook szybko oceniał zgłoszenia i usuwał treści, zaś Twitter nie odpowiadał na zgłoszenia w większości przypadków.

POLSKA // Największym wyzwaniem definitywnie jest niechęć największych platform mediów społecznościowych do reagowania i usuwania zgłoszonych treści. W wielu przypadkach zgłoszenia nie zostały nawet w ogóle rozpatrzone. Najgorzej wypadają YouTube i Twitter, jeśli chodzi o usuwanie nienawistnych i nielegalnych treści. Platformy te nie mają też jasnego systemu komunikowania się z użytkownikami, którzy zgłaszają dane treści. Facebook reaguje chętniej na zgłoszenia ze strony grupy testowej, ale stopień usuwania jest nadal alarmująco niski.

RUMUNIA // Niski stopień rozpatrywania przez Facebooka zgłoszonych treści okazał się największym wyzwaniem w ramach ćwiczenia monitoringu. W końcu platforma usunęła większość treści eskalowanych, ale tylko te zgłoszone przez grupę testową (czyli dającą się zidentyfikować), natomiast kompletnie zignorowała treści zgłoszone przez grupę kontrolną (czyli zgłaszających wcześniej nieznaną).

SŁOWACJA // Głównym wyzwaniem w tym ćwiczeniu monitoringu było dowiedzenie się, jak sieci społecznościowe oceniają zgłoszenia mowy nienawiści otrzymywane od regularnych zgłaszających i od standardowych użytkowników. Platforma społecznościowa usunęła 70% zgłoszonych treści. Grupa testowa osiągnęła nieco wyższy stopień usunięcia zgłoszonych treści niż grupa kontrolna. Większość przypadków eskalowanych została usunięta przez Facebooka, pozostałe platformy nie przysłały żadnych odpowiedzi.

HISZPANIA // Napotkano na pewne trudności w znalezieniu rzeczywistych i wyraźnych treści nielegalnych według artykułów 224 i 510 prawa karnego. Może to wynikać z faktu, że mowa nienawiści jest przedmiotem debaty publicznej od lat. Obecnie istnieje w kraju sieć 52 prokuratorów od przestępstw z nienawiści i prawo kryminalne jest bardzo surowe w tej materii. Warto wspomnieć, że sprawcy internetowej mowy nienawiści i nietolerancji dostosowali swoje narracje, posługując się niejednoznacznością semantyczną, aby uniknąć kontroli prawnej.

Profile krajów // Estonia

Obecne wyzwania społeczno-polityczne, które mogą wpływać na radykalizację online i offline

Wybory parlamentarne w Estonii odbyły się 3 marca 2019. Koalicja Partii Centrum, Estońskiej Konserwatywnej Partii Ludowej (EKRE) oraz partii Isamaa weszła do parlamentu, mimo iż Estońska Partia Reform zdobyła najwięcej miejsc. Członkowie Koalicji zrzeszeni w partii EKRE prawie potroili liczbę swoich miejsc i otrzymali blisko 18% głosów oraz po raz pierwszy dostali się do rządu. Skrajnie prawicowa, nacjonalistyczna, antyeuropejska, antyimigracyjna, anty-LGBT i populistyczna partia znacząco zmieniła estoński dyskurs publiczny i wprowadziła nienawiść przeciw mniejszościom do mainstreamu. Politycy EKRE między innymi publicznie wygłaszali mizoginistyczne, antysemickie, rusofobiczne, homofobiczne oraz rasistowskie komentarze. Twierdzą także, że tajemniczy „deep state” z ukrycia rządzi krajem i otwarcie atakują z tego powodu urzędników państwowych (jedna z najpopularniejszych teorii spiskowych, mówiąca o istnieniu tajnej władzy, która rządzi Stanami Zjednoczonymi i światem). Dodatkowo partia obrała sobie za cel swoich krytyków w mediach i ma własny, odnoszący sukcesy portal z wiadomościami, który ciągle produkuje fałszywe lub wątpliwe newsy oraz artykuły, które podżegają do nienawiści wobec niektórych grup. Partia atakuje także organizacje pozarządowe zajmujące się kwestią praw człowieka. Wejście EKRE do rządu spowodowało wzrost obaw o radykalizację dyskursu w mediach społecznościowych oraz autocenzurę mediów. Przykładowo, miały miejsce dwa przypadki rezygnacji dziennikarzy, którzy twierdzili, że ich redaktor naczelny wywierał na nich presję, aby w inny sposób przedstawiali w swoich tekstach EKRE.

Obecne radykalne lub ekstremistyczne ruchy wpływające na radykalizację online i offline

Istnieje bardzo mało badań na ten temat. Estońska Policja Bezpieczeństwa oznajmiła w swoich przeglądach rocznych, że ogólnie rzecz biorąc, ekstremistyczne ideologie nie zdobywają popularności w Estonii. Na podstawie informacji dostępnych w źródłach publicznych, dwa ruchy mogą być uznane za chociaż częściowo radykalne.

Profile krajów // Estonia

Żołnierze Odyna wywodzą się z Finlandii, ale mają też oddział w Estonii. To antyimigrancka organizacja stworzona w 2015 w Finlandii przez neonazistę Mike'a Ranta (skazanego za napaść na tle rasowym). Grupa szuka wolontariuszy skłonnych do „obrony naszych własnych ludzi przed obcymi”. Facebook wielokrotnie banował ich stronę. Liczba członków w Estonii jest nieznana, grupa twierdzi, że ma 5000 członków oraz 120 mężczyzn, którzy są gotowi patrolować ulice. Ruch znany jest ze swojego „efektu zastraszenia”, udziału w protestach przeciwko imigrantom oraz LGBT. W zeszłym roku wysłali wiadomość ostrzegawczą do baru, w którym eksponowano tęcza flagę oraz publicznie obrażali organizatorów i gości podczas pokazu filmu o tematyce LGBT. **Niebieskie Przebudzenie** – młodzieżowa odnoga EKRE stworzona w 2012 przez Ruubena Kaalepa (obecnie parlamentarzystę), który ma długą historię bliskich relacji ze skrajną prawicą, neonazistami oraz zwolennikami białej supremacji. Ugrupowanie to znane jest też z radykalnie nacjonalistycznych wypowiedzi oraz urządzania procesji z pochodniami. Podczas tych zgromadzeń liderzy wygłaszają przemówienia podkreślające wyjątkową naturę Estończyków i wzywają do nowego narodowego przebudzenia. Grupa ta domagała się też profilowania etnicznego tych, którzy mają dostęp do tajemnic państwowych. W zeszłym roku zorganizowała dla swoich członków szkolenia z obsługi broni palnej, a zdjęcia z tych ćwiczeń na strzelnicy z udziałem Kaalepa zostały przez wielu z nich opublikowane na kontach społecznościowych. W 2017 Niebieskie Przebudzenie zostało wyrzucone z międzynarodowej organizacji Europejscy Młodzi Konserwatyści.

Istniejące prawne i instytucjonalne ramy dotyczące postępowania w przypadku radykalizacji i ekstremizmu online i offline

Estoński Kodeks karny zawiera przepisy zakazujące podżegania do nienawiści. W praktyce jednak ten przepis nie działa ze względu na sposób jego sformułowania – karalne jest jedynie takie podżeganie do nienawiści, które stwarza bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub mienia danej osoby. W 2017 i 2018 roku przepis ten nie został w ogóle użyty. Zniesławienie zostało zdekryminalizowane w roku 2002. Przemocowy ekstremizm i radykalizacja są zwalczane za pomocą wewnętrznej polityki bezpieczeństwa, za którą odpowiada Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz Służba Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Rząd ustalił politykę zwalczania terroryzmu w dokumencie ramowym dotyczącym walki z terroryzmem zatwierdzonym w listopadzie 2013 roku.

Profile krajów // Estonia

W dokumencie tym jest mowa o tym, że Estonia zwraca szczególną uwagę na zapobieganie działalności ruchów i osób szerzących nienawiść na tle rasowym, kulturowym, wyznaniowym lub tożsamości. Celem jest jak najwcześniejsze zapobieganie radykalizacji, ponieważ – jak pokazuje doświadczenie międzynarodowe – prawdopodobna jest eskalacja radykalizmu w ekstremizm, a następnie w terroryzm, co stwarza realne zagrożenie bezpieczeństwa państwowego. Nie ma jednak specjalnych rządowych programów, które skupiałyby się na zapobieganiu radykalizacji i przemocowemu ekstremizmowi. Są jednak projekty zainicjowane przez organy ścigania i organizacje młodzieżowe. Jednym z przykładów jest współpraca estońskiej policji i straży granicznej z Estońską Akademią Nauk o Bezpieczeństwie, która ma na celu zwiększenie zdolności osób znajdujących się „na pierwszej linii frontu” do rozpoznawania wczesnych oznak radykalizacji. W ramach tego projektu policja wydała podręcznik dla władz lokalnych zatytułowany „Wczesne wykrywanie radykalizacji i networkingu”.

Ponadto możliwe jest zgłaszanie mowy nienawiści oraz (potencjalnych) przejawów radykalnych i ekstremistycznych treści w internecie do funkcjonariuszy policji poprzez Facebooka. Funkcjonariusze ci zajmują się w swojej pracy sprawami związanymi z internetem. Odpowiadają na powiadomienia i listy przesyłane przez internautów, głównie za pośrednictwem Facebooka. Niektóre problemy są rozwiązywane tylko za pośrednictwem konsultacji, a część powiadomień jest zgłaszana do odpowiednich jednostek policji.

Trendy i zachowania online (np. dostęp do internetu, demografia, popularne media społecznościowe)

Kraj jest dość jednolity pod względem dostępu do internetu, a według raportu Inclusive Internet Index za rok 2019 Estonia jest na 20 miejscu spośród 100 krajów pod względem przystępności cenowej połączeń internetowych. Według agencji Statistics Estonia w 2019 roku 90% gospodarstw domowych w Estonii miało dostęp do internetu. Sieć używana jest codziennie przez prawie 98% osób w wieku 16-44 lat. Udział użytkowników w wieku 65-74 lat wzrósł od zeszłego roku z 71% do 75%. Najpopularniejszą stroną internetową w Estonii jest Google, na drugim i trzecim miejscu plasują się kolejno YouTube oraz Facebook. Instagram zajmuje 7. miejsce, a Twitter 24.

Profile krajów // Polska

Obecne wyzwania społeczno-polityczne, które mogą wpływać na radykalizację online i offline

Od 2016 roku zanotowano znaczący wzrost popularności ugrupowań i partii skrajnie prawicowych. Wpływ tych organizacji jest widoczny w tym, co dzieje się na ulicach (radykalne manifestacje, przemoc, dyskryminacja) oraz w ogromnej ilości nienawistnych treści w internecie. Polski rząd nie naciska na platformy społecznościowe w celu skłonienia ich do usuwania nienawistnych i przemocowych treści. Po ostatnich wyborach parlamentarnych jedenastu skrajnie prawicowych polityków dostało się do Sejmu. Przyczyniło się to do rozprzestrzenienia mowy nienawiści także w polskim parlamencie. Taka retoryka ze strony polityków i dziennikarzy zachęca do stosowania fizycznej przemocy i dyskryminacji w codziennym życiu.

Obecne radykalne lub ekstremistyczne ruchy wpływające na radykalizację online i offline

Najbardziej niebezpiecznym ruchem obecnie w Polsce jest Konfederacja, która zdołała wprowadzić do polskiego Sejmu jedenastu posłów. Konfederacja została założona przez członków kilku skrajnych politycznych ruchów, takich jak Młodzież Wszechpolska, KORWiN (nazwany na cześć swojego lidera, Janusza Korwin-Mikkego) i Obóz Narodowo-Radykalny (ONR). Wspomniane ugrupowania zjednoczyły się w celu wspólnego startu w wyborach do Parlamentu Europejskiego i krajowego. Wszystkie organizacje znane są z akcji i demonstracji nawołujących do nienawiści, takich jak coroczny tzw. Marsz Niepodległości, organizowany 11 listopada w Warszawie. Poza tym w Polsce działa wiele pomniejszych radykalnych i faszystujących organizacji.

Profile krajów // Polska

Istniejące prawne i instytucjonalne ramy dotyczące postępowania w przypadku radykalizacji i ekstremizmu online i offline

Artykuł 13 Konstytucji zakazuje istnienia partii politycznych oraz innych organizacji propagujących ideologie totalitarne, takie jak nazizm i faszyzm. Polskie prawo karne zawiera dwa artykuły dotyczące tego zagadnienia. Artykuł 256 zakazuje propagowania faszyzmu i innych systemów totalitarnych, a także nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych. Ta lista nie obejmuje jednak nienawiści ze względu na płeć, wiek lub orientację seksualną. Artykuł 257 Kodeksu karnego stwierdza, że nielegalnym jest znieważanie osób lub grup osób ze względu na narodowość, rasę, pochodzenie etniczne i wyznanie. Warto wspomnieć, że wszystkie wspomniane przepisy stosowane są w praktyce niezwykle rzadko.

Trendy i zachowania online (np. dostęp do internetu, demografia, popularne media społecznościowe)

W Polsce dostęp do internetu jest powszechny, a większość osób używa mediów społecznościowych. Najpopularniejszymi platformami są Facebook i YouTube oraz Instagram i Twitter. Twitter używany jest głównie przez polityków i dziennikarzy. Wszystkie wymienione serwisy borykają się z problemem rosnącej ilości nienawistnych treści. Są to między innymi komentarze (homofobiczne, islamofobiczne, rasistowskie, seksistowskie i zachęcające do przemocy), nienawistne posty pisane przez osoby publiczne, a także zdjęcia i grafiki (również memy) będące nośnikami mowy nienawiści. Te platformy (szczególnie Facebook) w większości nie usuwają tych niebezpiecznych treści.

Profile krajów // Rumunia

Obecne wyzwania społeczno-polityczne, które mogą wpływać na radykalizację online i offline

Rumunia jest krajem byłego bloku komunistycznego i jednym z najnowszych członków Unii Europejskiej, który wciąż zmaga się z nadrobieniem społeczno-ekonomicznych zaległości względem krajów Europy Zachodniej. W 2019 roku Rumunia zajęła 63. miejsce na indeksie opracowywanym przez Economist Intelligence Unit (jednostka badawcza związana z tygodnikiem „The Economist”), opisującym stan demokracji na świecie (Estonia zajęła miejsce wśród państw scharakteryzowanych jako niepełne demokracje)¹. Pomimo tego Rumunia zanotowała znaczny postęp w ciągu ostatnich dwudziestu lat. Pełna konfliktów sytuacja na scenie politycznej wraz z ekonomicznymi nierównościami i wyzwaniami społecznymi, które pojawiły się po akcesie do Unii Europejskiej (takie jak masowa imigracja), mogą przyczynić się do wzrostu postaw ekstremistycznych w najbliższej przyszłości. Żadna ekstremistyczna ani radykalna partia polityczna nie sprawuje obecnie władzy w rumuńskim parlamencie. Najbardziej popularnym skrajnym ugrupowaniem była Partia Wielkiej Rumunii, która pozostawała w parlamencie do 2008 roku. Z biegiem lat powstawały różne partie polityczne z ekstremistycznymi programami, jednak żadna nie przebiła się do głównego nurtu rumuńskiej polityki. Najbardziej widoczną partią spośród ugrupowań populistycznych i nacjonalistycznych jest Partia Socjaldemokratyczna, która znacząco przyczyniła się do kryzysu demokracji pomiędzy 2016 a 2019 rokiem, gdy Rumunia bywała zaliczana do grupy państw nieliberalnych, wraz z Węgrami. W 2019 roku podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz prezydenckich Rumuni wysłali silny sygnał przeciwko populistyczno-nacjonalistycznym programom i zagłosowali masowo na partie proeuropejskie. Obecnie Rumunia przygotowuje się do wyborów parlamentarnych i nic nie wskazuje na to, aby narracje populistyczne były promowane przez partie należące do politycznego mainstreamu.

¹Pełny tekst raportu: <https://www.in.gr/wp-content/uploads/2020/01/Democracy-Index-2019.pdf>

Profile krajów // Rumunia

Obecne radykalne lub ekstremistyczne ruchy wpływające na radykalizację online i offline

Nie istnieją oficjalne monitoringi aktywności ugrupowań ekstremistycznych w Rumunii, są jednak sygnały na temat istnienia społecznych i religijnych grup promujących konserwatywne narracje. Najbardziej aktywna jest Koalicja dla Rodziny, konserwatywna sieć organizacji religijnych, która doprowadziła w 2018 roku do ogólnonarodowego referendum, które miało umocnić zakaz małżeństw dla osób LGBTQ². Ruch Nowej Prawicy jest kolejną skrajnie prawicową partią polityczną promującą ultranacjonalistyczne postawy. Jest ona najczęściej dostrzegana przy okazji różnych akcji wymierzonych w społeczność LGBTQ oraz imigrantów³.

Istniejące prawne i instytucjonalne ramy dotyczące postępowania w przypadku radykalizacji i ekstremizmu online i offline

Rumunia posiada przepisy prawne zarówno w kodeksie prawa karnego, jak i cywilnego, które wymierzone są w ekstremizm, jednak skuteczność ich stosowania jest ograniczona. Ekstremizm jest karalny na podstawie Prawa 535/2004 (zaktualizowanego w 2019) dotyczącego zwalczania aktów terroryzmu. Pozostałe przepisy zostały zebrane w Rozporządzeniu Rządowym 31/2002, które zakazuje istnienia organizacji i promowania symboli ksenofobicznych, rasistowskich i nazistowskich. Rozporządzenie to zostało zaktualizowane w 2015 roku za pomocą Prawa 217/2015, które jasno zakazuje działania ruchów ekstremistycznych i nacjonalistycznych. Ponadto podżeganie do nienawiści jest karalne na podstawie prawa karnego w artykule 369, a przestępstwa z nienawiści są traktowane jako czynniki obciążające przy postępowaniu karnym. Rumuńska Służba Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Dyrekcja do spraw Badania Przestępczości Zorganizowanej i Terroryzmu są najbardziej wykwalifikowane, jeśli chodzi o monitorowanie i śledztwa dotyczące ekstremistycznych organizacji i ruchów. Ekstremizm online przejawia się głównie w nielegalnej mowie nienawiści, a pomimo istniejących prawnych środków rumuńskie władze nie są zainteresowane zwalczaniem tego zjawiska.

² Ze względu na zbyt niską frekwencję referendum zostało uznane za nieważne.

³ Od 2000 roku Ruch Nowej Prawicy nie startował w wyborach lokalnych ani krajowych. Co więcej, ich działania nie są widoczne w mediach głównego nurtu.

Profile krajów // Rumunia

Trendy i zachowania online (np. dostęp do internetu, demografia, popularne media społecznościowe)

Rumunia szybko przyswaja nowe technologie internetowe – ponad 80% gospodarstw domowych ma dostęp do internetu szerokopasmowego, ale ze znaczącymi różnicami między terenami miejskimi a wiejskimi. Według Speedtest Global Index, w grudniu 2019 roku Rumunia była czwarta na świecie pod względem prędkości internetu szerokopasmowego, a 41. pod względem prędkości internetu mobilnego. Pomimo tej rozrastającej się infrastruktury i wzrostu dostępności urzędów i usług, w 2019 Rumunia była na 27. miejscu na European Digital Economy and Society Index⁴. Facebook jest najbardziej popularną platformą społecznościową w Rumunii, z ponad 10 milionami użytkowników i udziałem w rynku wynoszącym ponad 87%. Media społecznościowe używane są głównie w celach rozrywkowych, ale młodzież ma zwyczaj korzystać z nich również jako źródeł informacji. Mainstreamowe media, szczególnie telewizja, nadal są głównym źródłem informacji dla ponad 80% rumuńskiej populacji. Warto wspomnieć jednak, że oglądalność telewizji spada – w ciągu ostatnich pięciu lat ponad milion Rumunów zamieniło programy telewizyjne na inne media.

⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/romania>

Profile krajów // Słowacja

Obecne wyzwania społeczno-polityczne, które mogą wpływać na radykalizację online i offline

Bieda, bezrobocie, słabe warunki mieszkaniowe, alkoholizm i inne problemy społeczne wpływają na eskalację radykalizmu. 16% Słowaków doświadcza wykluczenia społecznego oraz biedy. Niepokój społeczny wykorzystywany jest przez różnorakie partie populistyczne. Na dodatek ekstremistyczna partia polityczna Partia Ludowa Nasza Słowacja (Ľudová strana naše Slovensko) ma obecnie przedstawicieli zarówno w parlamencie krajowym, jak i europejskim. Chociaż do niedawna inne partie polityczne dystansowały się od tej partii, niektóre obecnie z nią współpracują, tym samym ją legitymizując.

Obecne radykalne lub ekstremistyczne ruchy wpływające na radykalizację online i offline

Ekstremistyczne i rasistowskie grupy doświadczyły szczególnego rozwoju na Słowacji w latach dziewięćdziesiątych. W tamtych czasie internet nie był szeroko rozpowszechniony, a rasistowska ideologia oraz propaganda neonazistowska rozprzestrzeniła się poprzez ruch skinhead. Około dziesięciu takich magazynów ukazuje się obecnie. Najbardziej dominujące były Blood & Honour Division Slovakia oraz Slovakia Hammer Skins, które są oddziałami międzynarodowych organizacji neonazistowskich. W Trnawie założony został Słowacki Front Narodowy (domagając się przyjęcia praw antykomunistycznych, kary śmierci i zwalczania homoseksualizmu), który został podzielony na polityczną Partia Ludowa oraz społecznie zorientowaną Wspólnota Słowacka. W 2005 członkowie tego drugiego ugrupowania zarejestrowali partię polityczną Slovenská pospolitost' – Národná strana, rok później Sąd Najwyższy ją rozwiązał, ponieważ jej działania były niezgodne z konstytucją Republiki Słowackiej. Liderem partii był Marian Kotleba, który obecnie pełni rolę prezesa Partii Ludowej Nasza Słowacja. W 2019 jego partia dostała się do słowackiego parlamentu z ponad 8%, w wyborach prezydenckich w 2019 zajął czwarte miejsce z ponad 10%. W 2019 powstała petycja, żeby rozwiązać partię ze względu na rozpowszechnianie rasizmu i ekstremizmu zarówno offline jak i online, jednak sąd ją odrzucił.

Głównymi tematami podnoszonymi przez prawicowych ekstremistów są krytyka słowackiego rządu i członkostwo Słowacji w euroatlantyckich strukturach. Liczba prawicowych ekstremistów (szczególnie skinheadów oraz neonazistów) jest stabilna od 2004 roku – liczy około 900 aktywnych członków oraz około 3000 popleczników i sympatyków, z ryzykiem wzrostu.

Profile krajów // Słowacja

Istniejące prawne i instytucjonalne ramy dotyczące postępowania w przypadku radykalizacji i ekstremizmu online i offline

Słowacki system prawny rozpoznaje tylko przestępstwo ekstremizmu, kryminalnych czynów ekstremistycznych, ekstremistyczne grupy oraz materiały ekstremistyczne. Radykalizacja nie jest zdefiniowana w Kodeksie karnym. Koncept przestępstw z nienawiści również nie jest zdefiniowany w słowackim Kodeksie karnym. Jednakże Kodeks karny opisuje specjalny motyw, który obejmuje wszystkie przestępstwa motywowane nienawiścią względem jakiejkolwiek grupy społecznej. Szczególny motyw oznacza popełnienie przestępstwa z intencją publicznego wzbudzenia przemocy lub nienawiści względem grupy lub jednostki ze względu na jej rasę, narodowość, kolor skóry, grupę etniczną, płeć, wyznanie albo poglądy. Nielegalne postępowanie prawicowych ekstremistów oraz ich sympatyków zasadniczo może obejmować następujące przestępstwa według Kodeksu karnego: przestępstwo popełnione ze szczególnego motywu (z intencją publicznego wzniesienia przemocy lub nienawiści przeciw grupie lub jednostce przez jej rasę, narodowość, kolor skóry, grupę etniczną, płeć, pochodzenie lub wyznanie, jeśli jest to pretekst zagrożenia z wymienionych powodów), przestępstwo popełnione ze szczególnego motywu (narodowa, etniczna lub rasowa nienawiść lub nienawiść ze względu na kolor skóry), wspieranie i popularyzowanie ruchów mających na celu walkę z prawami i wolnościami obywateli, produkcja ekstremistycznych materiałów, rozpowszechnianie ekstremistycznych materiałów, posiadanie ekstremistycznych materiałów, zniesławienie narodu, rasy i poglądów, podżeganie do narodowej, rasowej i etnicznej nienawiści.

Trendy i zachowania online (np. dostęp do internetu, demografia, popularne media społecznościowe)

Każdego miesiąca 2 500 000 Słowaków używa Facebooka, 970 000 odwiedza Instagrama, 3 000 000 używa YouTube'a i tylko 350 000 tweetuje. Przeciętny użytkownik mediów społecznościowych to mężczyzna poniżej 24. roku życia, z wyższym wykształceniem, mieszkający w gospodarstwie domowym z przychodem ponad 1100 euro, w mieście liczącym ponad 100 000 mieszkańców. 52% populacji używa mediów społecznościowych w celach prywatnej komunikacji, prezentowania opinii oraz nawiązywania nowych kontaktów. Dla 35% użytkowników portale te służą rozrywce, zaś podobna liczba ludzi (34%) używa ich, żeby śledzić wiadomości i informacje na temat usług i dóbr.

Według statystyk z 2015 roku połowa osób popełniających przestępstwa ekstremizmu była w wieku 18-25 lat. Najczęstszym sposobem popełniania tych czynów było publiczne wspieranie różnych ruchów zaprzeczających podstawowym prawom i wolnościom, promowanie tych ruchów oraz zniesławianie rasy, narodu i poglądów.

Profile krajów // Hiszpania

Obecne wyzwania społeczno-polityczne, które mogą wpływać na radykalizację online i offline

Po kryzysie finansowym Hiszpania stała się obiektem procesu polaryzacji w różnych zmiennych politycznego spektrum, głównie ekstremalnej lewicy i narodowego populizmu w niektórych regionach, ale przede wszystkim w Katalonii. Na skutek tego skrajna prawica uzyskała 52 miejsca w parlamencie w ostatnich wyborach (15,08%). Podnosi to napięcie i tworzy sprzężenie zwrotne, w którym ludzie z umiarkowanymi poglądami tracą platformę. Narracja „my kontra oni” jest używana jako argument przez osoby ze wszystkich części politycznego spektrum. Dla prawicy „oni” to migranci, feministki i katalońscy separatyści, dla katalońskich separatystów „oni” to Hiszpania jako całość, w której, zgodnie z ich wyobrażeniami, płacą podatki za innych, „leniwych” ludzi.

Obecne radykalne lub ekstremistyczne ruchy wpływające na radykalizację online i offline

Główna ekstremistyczna prawicowa partia polityczna to Vox. Pomimo iż jej przedstawiciele działają w granicach konstytucyjnych i prawnych systemów, w swoich wystąpieniach skupiają się na ksenofobicznej i nacjonalistycznej retoryce populistycznej. Środowiska ultrapravicowych neonazistów są bardzo aktywne zarówno w rekrutowaniu, jak i rozpowszechnianiu swojego przekazu kierowanego głównie do młodzieży, która jest ich grupą docelową. Mecze piłki nożnej oraz koncerty RAC (Rock Against Communism – Rock przeciw Komunizmowi) są w YouTube wyjątkowo popularne i oparte na marketingu wiralowym, a także konsekwentnie generują mowę nienawiści online.

Profile krajów // Hiszpania

Istniejące prawne i instytucjonalne ramy dotyczące postępowania w przypadku radykalizacji i ekstremizmu online i offline

Od 1995 roku hiszpańskie prawo kryminalne zawiera kilka artykułów dotyczących mowy nienawiści. W 2015 parlament zaktualizował artykuł 510 w sposób, który wykracza poza rekomendacje decyzji ramowych w sprawie zwalczania rasizmu oraz ksenofobii. Obejmuje wiele kategorii mowy nienawiści, na przykład taką, która jest wymierzona w osoby na podstawie ich płci, orientacji seksualnej, statusu społecznego, ideologii, pochodzenia narodowego, niepełnosprawności itp. Zaprzeczanie Holokaustowi również podlega penalizacji od 1995 roku, ale przepisy te zostały zaktualizowane, aby były technicznie zgodne z niektórymi wymaganiami dotyczącymi granic wolności słowa, które Sąd Konstytucyjny ustanowił w 2007 roku. Niektóre instytucje egzekwujące te przepisy to Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz sieć 52 wyspecjalizowanych prokuratorów zajmujących się kwestią mowy nienawiści (jeden na każdą prowincję).

Trendy i zachowania online (np. dostęp do internetu, demografia, popularne media społecznościowe)

92% hiszpańskiej populacji używa internetu. Prawie 28 milionów z 49,9 milionów ludzi mieszkających w Hiszpanii jest aktywnych w mediach społecznościowych. Najczęściej używane platformy to: YouTube (89%), WhatsApp (87%), Instagram (54%) oraz Twitter (49%). Przeciętna ilość czasu spędzana dziennie online to 5 godzin i 18 minut, z czego 1 godzina i 39 minut przypada na media społecznościowe.